

Зміст програми навчальної дисципліни «Права людини»

Модуль 1. Права людини в сучасному світі

Тема 1. Вступ до курсу. Людська гідність як нормативний виток прав людини. Мета навчального курсу, його теоретична та прикладна значущість. Місце навчального курсу в системі навчальних дисциплін. Зміст та структура навчального курсу. Проблема обґрунтування прав людини та її практичне значення. Основні підходи до обґрунтування прав людини. Ідея людської гідності як безумовної цінності будь-якої людини. Основні підходи до розуміння людської гідності. Закріплення поняття людської гідності в національному та міжнародному праві. Людська гідність як нормативний виток прав людини.

Тема 2. Концепція прав людини: тенеза та сучасне розуміння. Передісторія прав людини. Утвердження ідеї природних прав людини в Новий час. Еволюція концепції прав людини. Інституалізація прав людини. Покоління прав людини. Сучасне розуміння прав людини. Проблема універсальності прав людини. Права людини як загальнолюдська цінність. Права людини як моральні та юридичні права. Основні властивості прав людини: фундаментальність, природність, невід'ємність, невідчужуваність, універсальність, пріоритетність, загальність, гарантованість, юстиціабельність). Структура прав людини: носії, адресати та зміст прав людини. Міжнародні стандарти прав людини. Сучасний каталог прав людини та проблема його розширення. Основні напрямки критики доктрини і практики прав людини. Аргументи на захист прав людини.

Тема 3. Зобов'язання держави у сфері прав людини. Концепція зобов'язань держави у сфері прав людини. Позитивні та негативні зобов'язання держави щодо прав людини. Зобов'язання поважати, захищати та забезпечувати. Зобов'язання дії та зобов'язання результату. Зобов'язання юридичні та практичні. Матеріальні та процедурні зобов'язання. Зобов'язання належної сумлінності. Допустимі обмеження прав людини. Проблема дискреційних повноважень. Основні типи порушень зобов'язань держави у сфері прав людини. Відповідальність держави за порушення зобов'язань щодо прав людини.

Модуль 2. Повага, захист та забезпечення прав людини

Тема 4. Право на життя. Загальна характеристика права на життя. Зміст права на життя. Заборона смертної кари. Питання, пов'язані з початком і завершенням життя. Право на життя у міжнародному праві прав людини. Допустимі обмеження права на життя. Зобов'язання держави щодо права на життя. Обов'язок захистити життя. Процесуальні обов'язки щодо ефективного розслідування вбивств. Межі зобов'язань держави щодо права на життя. Право на життя у практиці Європейського суду з прав людини.

Тема 5. Заборона катувань. Заборона рабства й примусової праці. Загальна характеристика заборони катувань, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження чи покарання. Розмежування понять «катування» та «нелюдське, чи таке, що принижує гідність, поводження або покарання». Мінімальний рівень жорстокості. Обов'язок захисту від катувань та іншого жорстокого поводження. Питання екстрадиції. Забезпечення прийнятних умов тримання під вартою. Забезпечення адекватної медичної допомоги затриманим чи ув'язненим особам. Питання довічного позбавлення волі. Обов'язок ефективного розслідування випадків катувань чи іншого забороненого поводження. Заборона катувань у практиці Європейського суду з прав людини. Загальна характеристика заборони рабства й примусової праці. Сучасні форми рабства. Зобов'язання держави щодо попередження рабства й примусової праці.

Тема 6. Право на свободу та особисту недоторканність. Загальна характеристика права на свободу та особисту недоторканність, його зміст. Процедура «хабеас корпус». Універсальні та регіональні стандарти права на свободу та особисту недоторканність. Зобов'язання держави щодо права на свободу та особисту недоторканність. Допустимі обмеження права на свободу та особисту недоторканність. Право на свободу та особисту недоторканність у практиці Європейського суду з прав людини.

Тема 7. Право на справедливий суд. Загальна характеристика права на справедливий суд, його зміст. Доступ до суду. Виконання судового рішення. Незалежний і безсторонній суд. Обґрунтування рішення. Справедливий і публічний розгляд справи. Розумний строк. Презумпція невинуватості. Право на

захист. Принцип «ніякого покарання без закону». Міжнародні стандарти права на справедливий суд. Зобов'язання держави щодо права на справедливий суд. Допустимі обмеження права на справедливий суд. Право на справедливий суд у практиці Європейського суду з прав людини.

Тема 8. Право на приватність. Свобода думки, релігії, вираження поглядів. Свобода зібрань та об'єднання. Загальна характеристика права на приватність, його зміст. Міжнародні стандарти права на приватність. Право на повагу до приватного життя. Право на повагу до сімейного життя. Захист житла і кореспонденції. Допустимі обмеження права на приватність. Зобов'язання держави щодо права на приватність. Зобов'язання держави щодо свободи думки, релігії, вираження поглядів. Допустимі межі втручання. Зобов'язання держави щодо свободи зібрань та об'єднання. Допустимі межі втручання. Право на приватність, свобода думки, релігії, вираження поглядів, свобода зібрань та об'єднання у практиці Європейського суду з прав людини.

Тема 9. Заборона дискримінації. Рівність як правова цінність. Формальна та фактична рівність. Право на рівність. Поняття та види дискримінації. Ознаки прямої та непрямой дискримінації. Аргументи на захист менш сприятливого ставлення. Антидискримінаційні правові механізми. Принцип недискримінації у практиці Європейського суду з прав людини. Поняття, ознаки та види тимчасових спеціальних заходів. Дискусія щодо тимчасових спеціальних заходів і аргументи на їх захист.

Модуль 3. Сучасні виклики правам людини

Тема 10. Права людини в умовах надзвичайних ситуацій. Поняття надзвичайного стану в західній інтелектуальній традиції. Проблема застосовності прав людини в надзвичайних ситуаціях: основні підходи. Відступ держави від зобов'язань у сфері прав людини в умовах надзвичайних ситуацій. Документ Венеційської комісії *Дотримання принципів демократії, прав людини та верховенства права в умовах надзвичайного стану* – міркування. Типи надзвичайних ситуацій. Особливості захисту прав людини в умовах пандемії COVID-19: іноземний досвід та українська специфіка. Допустимі обмеження прав людини в умовах пандемії. Тероризм як виклик правам людини.

Тема 11. Захист прав людини в умовах збройних конфліктів та тимчасової окупації. Допустимі обмеження прав людини в умовах збройних конфліктів. Захист прав під час цивільного конфлікту. Захист прав під час військового конфлікту. Екстратериторіальна дія прав людини. Зобов'язання держави стосовно прав людини на тимчасово окупованих територіях. Відступ держави від зобов'язань у сфері прав людини в умовах збройних конфліктів та тимчасової окупації. Судова практика щодо прав людини в умовах збройних конфліктів та тимчасової окупації.